

Håndbok for verger

Statens sivilrettsforvaltning

Gjeldende fra 1. juli
2013

Innhold

1	Innledning	5
1.1	Lokal og sentral vergemålsmyndighet.....	5
1.2	Vergemålsreformens verdiplattform	5
1.3	Individtilpasning.....	6
2	Samtykke fra den du er verge for	6
2.1	Den enkeltes rett til selv å bestemme	6
2.2	Hva er samtykkekompetanse og hvilken betydning har det?	7
3	Hvem gjør hva?.....	8
3.1	Vedtaket.....	8
3.2	Hva kan personen med verge selv gjøre?.....	8
3.3	Fylkesmannen kan ikke utføre oppgaver for personen med verge	8
3.4	Hvem samtykker til helsehjelp eller tvangsinngrep?.....	8
3.5	Er den du er verge for blitt utsatt for noe ulovlig?	9
3.6	Innebærer det å være verge et omsorgsansvar?	9
4	Vergens oppgaver	9
4.1	Møte med den du er verge for, ansvarshavende eller pårørende.....	9
4.2	Få oversikt over den økonomiske situasjonen – opprette konti m.m.....	10
4.3	Forholdet til eksisterende fullmakter	11
4.4	Forvaltning av bolig og andre eiendeler	11
4.5	Selvangivelse	12
4.6	Deltakelse i generalforsamlinger o.l.....	12
5	Forvaltning av midlene og eiendelene til den man er verge for	12
5.1	Innledning.....	12
5.2	Kapitalkonto	12
5.3	Vergekonto	13
5.4	Andre finansielle midler enn penger	13
6	Vergens registrering av aktiva og passiva og regnskapsføring.....	13
7	Godtgjørelse til vergen – dekning av vergens utgifter	14
7.1	Godtgjørelse	14
7.2	Utgiftsdekning.....	15
8	Taushetsplikt.....	16
8.1	Vergens taushetsplikt.....	16
8.2	Hva omfattes av taushetsplikten?.....	17

8.3	Hva er ikke omfattet?.....	17
9	Forvaltning av formue, fast eiendom og eiendeler	17
9.1	Innledning – forvaltning av midler ved individtilpasset vergemål.....	17
9.2	Vergekonto og brukskonto.....	18
9.3	Andre finansielle eiendeler	18
9.4	Løsøre	19
9.5	Fast eiendom	20
9.5.1	Innledning	20
9.5.2	Vedlikehold og forsikring.....	20
9.5.3	Kjøp av fast eiendom	20
9.5.4	Salg av fast eiendom	21
9.5.5	Utleie	21
9.5.6	Pantsettelse	21
10	Disposisjoner som krever fylkesmannens samtykke.....	21
10.1	Innledning	21
10.2	Fast eiendom	21
10.3	Andre disposisjoner.....	22
10.4	Gaver, forskudd på arv mm.....	22
10.5	Bruk av inntekter og kapital	23
10.5.1	Feriereiser	23
10.5.2	Innkjøp av møbler, mm. og bruk av bil.....	24
10.5.3	Ekstra omsorgstiltak	24
11	Endringer i vergemålet.....	25
12	Fratakelse av rettslig handleevne.....	25
12.1	Innledning	25
12.2	Det økonomiske området.....	26
12.3	Det personlige området.....	26
12.4	Daglig selvråderett/resthandleevne	27
12.5	Personlige rettigheter.....	27
13	Viktige instanser for deg som verge	27
13.1	Innledning	27
13.2	Det kommunale hjelpeapparatet	27
13.3	Sykehjem, omsorgsbolig m.m.....	28
13.4	NAV	28

13.5	Tingretten.....	28
13.6	Skatteetaten.....	28
13.7	Private tjenesteleverandører.....	29
13.8	Interesseorganisasjoner, frivillige aktører m.m.	29
14	Avslutning av oppdraget.....	29
14.1	Innledning.....	29
14.2	Bortfall av diagnose.....	30
14.3	Dødsfall.....	30

Førord

Håndbok for verger er ment å være et hjelpemiddel for deg som er oppnevnt som verge. Vi tror den særlig vil være nyttig for deg i den første tiden etter at du er blitt oppnevnt, men også som et sted å slå opp senere.

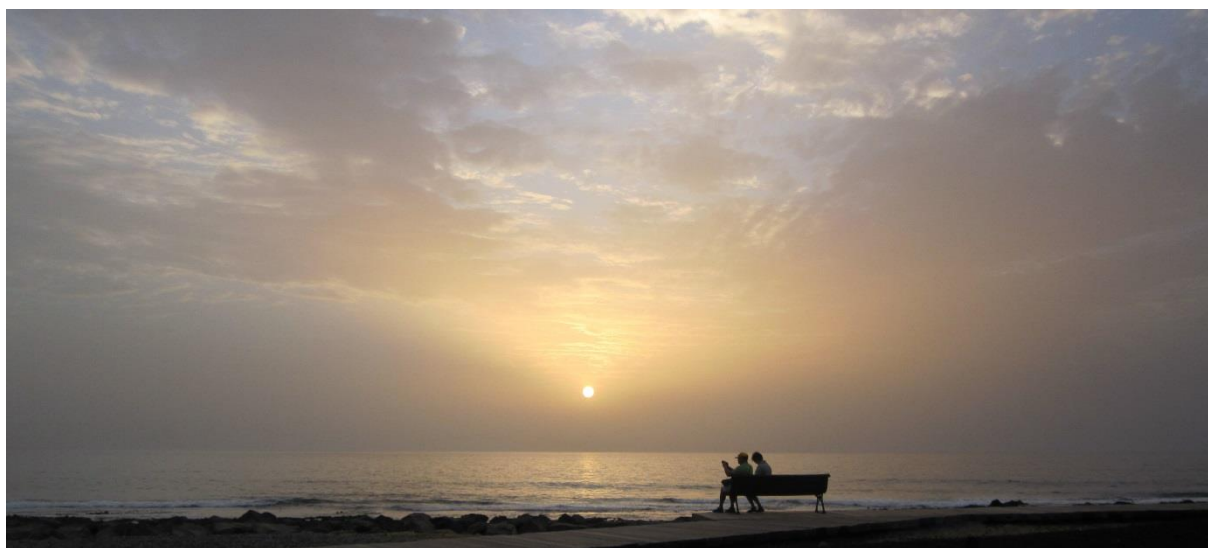
Håndboken bygger på tidligere håndbøker fra overformynderiene i Oslo og Bærum, materiale fra vergemålsprosjektet og tilbakemeldinger fra verger. Håndboken er et resultat av innspill fra mange. Takk til alle som har bidratt! En særlig takk til Susanne Lie for et verdifullt bidrag til at håndboken er blitt til.

Vi håper at håndboken kan komme til nytte i utførelsen av oppdraget som verge.

Vi ønsker deg lykke til som verge!

Bente Alvestad

Redaktør av håndboken
og
avdelingsdirektør for vergemålsavdelingen i Statens sivilrettsforvaltning

1 Innledning

1.1 Lokal og sentral vergemålsmyndighet

Vergemålsreformen har ført til en endring i hvem som er lokal og sentral vergemålsmyndighet.

Som verge skal du forholde deg til fylkesmannen i det fylket hvor den du er verge for bor. Fylkesmannen og Sysselmannen på Svalbard er lokal vergemålsmyndighet og førsteinstans for vergemålssaker, mens Statens sivilrettsforvaltning er sentral vergemålsmyndighet.

Fylkesmannen skal oppnevne verger og gi den veiledning, opplæring og hjelp du trenger for å være verge, og for å utføre vergeoppdraget til beste for den du er verge for.

Statens sivilrettsforvaltning har mange oppgaver i tillegg til vergemål og har hovedkontor i Oslo. Vergemålsavdelingen har adresse i Grønnegata 52 på Hamar.

Sentral vergemålsmyndighet er klageinstans for fylkesmannens vedtak etter vergemålsloven, og skal føre tilsyn med fylkesmannen.

Du vil finne flere opplysninger om reformen på www.vergemal.no

1.2 Vergemålsreformens verdiplattform

Det er viktig for oss i vergemålsforvaltningen og deg som verge å opptre med respekt for verdigheten og integriteten til den du er verge for.

Vi har alle rett til å bli møtt med respekt med hensyn til ulikheter i vurderinger og ønskemål, også om vi kommer i en situasjon hvor vi mangler evne til helt og fullt å ta våre egne valg.

Vi har alle en ubetinget verdi, upåvirket av våre egenskaper, ferdigheter og funksjoner. Det vil si at alle mennesker har et verd som man verken skjenker seg selv eller blir tildelt av andre, et verd som verken øker eller minker.

Vår iboende verdighet forutsetter at vi alle har rett til selvbestemmelse (autonomi) og vern om integritet (ukrenkelighet).

Konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne ble vedtatt 13. desember 2006. Norge undertegnet konvensjonen 30. mars 2007. Den ratifiseres i forbindelse med at den nye vergemålsloven trer i kraft.

Konvensjonen markerer en endring i samfunnets tilnærming til mennesker med nedsatt funksjonsevne, fra å være betraktet som objekter for omsorg, til å bli anerkjent som subjekter med rettigheter.

Til nå har mennesker med nedsatt funksjonsevne i stor grad blitt «tatt hånd om», men ikke hørt. Vi er i ferd med å forlate den tradisjonelle forståelsen av funksjonshemming som en egenskap ved individet, hvor samfunnet primært skal tilby behandling og særordninger. Etter den nye forståelsen er mennesker med nedsatt funksjonsevne likeverdige borgere. Det er samfunnets oppgave å tilpasse seg variasjonen i borgernes forutsetninger. Bare med en slik forståelse kan vi sikre at alle kan delta i samfunnet på lik linje.

Den nye vergemålsloven skal forstås og praktiseres i lys av de samfunnsmessige endringer og den internasjonale utviklingen i bevissthet og holdninger overfor mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Vergemålsordningen skal sikre at interessene til mindreårige og voksne som ikke kan handle på egen hånd blir ivaretatt. Vergemålsordningen er derfor et viktig velferdsgode.

1.3 Individtilpasning

Selv om alle mennesker har evnen til å ha rettigheter og plikter, er det ikke alle av oss som i alle situasjoner er i stand til selv å ivareta våre egne interesser. Årsakene til redusert kapasitet er forskjellige, og personene som rammes kan ha ulikt fungeringsnivå og bistandsbehov.

Et sentralt siktemål med loven er å sikre at vergemålet i større grad tilpasses den enkelte persons ønsker og behov, og at vergens mandat aldri er mer omfattende enn det behovet faktisk tilsier.

Også der man blir fratatt rettslig handleevne, skal vergemålet tilpasses.

2 Samtykke fra den du er verge for

2.1 Den enkeltes rett til selv å bestemme

Vernet om den enkeltes rett til selv å bestemme er en viktig del av vergemålsreformen.

Vergemålsordningen er i utgangspunktet en frivillig ordning. Den som har behov for verge må samtykke, såfremt vedkommende er i stand til å forstå hva samtykket innebærer. Samtykket må omfatte om vergemål skal opprettes, hva det skal omfatte og hvem som skal være verge. Det skal også omfatte om fylkesmannen skal forvalte ens midler.

Samtykke kan bare unnlates der det er aktuelt å frata den rettslige handleevnen, eller han eller hun ikke er i stand til å forstå hva den aktuelle disposisjonen innebærer (mangler samtykkekompetanse).

Dersom den personen det gjelder har evne til å samtykke, men ikke vil samtykke, og det likevel er behov for en vergeordning, er hel eller delvis fratakelse av rettslig handleevne eneste alternativ. Det er da domstolen som må vurdere om det skal besluttes fratakelse av rettslig handleevne.

Den som har verge og ikke er fratatt den rettslige handleevnen, kan selv bestemme hvis han eller hun er i stand til det.

Det er viktig at du og den du er verge for har en så god dialog som mulig. Du må høre med ham eller henne før du tar beslutninger av større betydning, og der det ellers fremstår som naturlig. Også den som er fratatt rettslig handleevne skal høres før vergen tar avgjørelser.

Selv om fylkesmannen har kommet til at han eller hun mangler samtykkekompetanse i et spørsmål, f.eks. om det skal oppnevnes verge, må det foretas en ny vurdering dersom det senere skal fattes andre vedtak av betydning.

Den som har samtykkekompetanse skal samtykke når blant annet disse beslutningene skal tas:

- Skal omfanget av vergemålet endres?
- Skal midler gis bort?

- Skal eiendeler erverves eller selges?

Du kan som verge ikke foreta disposisjoner dersom den du er verge for har samtykkekompetanse og motsetter seg det du synes bør gjøres.

2.2 Hva er samtykkekompetanse og hvilken betydning har det?

Vurderingen av samtykkekompetanse er viktig i den nye vergemålsloven.

Personens lege skal gjøre en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle opp mot det aktuelle temaet, f.eks. om det skal oppnevnes verge. Det skal en del til for å si at en person ikke har samtykkekompetanse.

Å mangle samtykkekompetanse innebærer at vedkommende mangler forståelse for nødvendigheten av tiltaket og hva tiltaket innebærer.

Det er ikke krav om full kognitiv eller mental kapasitet for å ha samtykkekompetanse. Selv om det foreligger en demensdiagnose, betyr det ikke at vedkommende er uten samtykkekompetanse på alle områder.

Fylkesmannen er ikke bundet av legeerklæringen, og skal foreta en selvstendig vurdering for det aktuelle spørsmålet det skal tas stilling til.

Det er ikke et krav om at den det gjelder foretar objektivt rasjonelle valg, men han eller hun må kunne uttrykke et valg. Han eller hun må ha evnen til å forstå informasjon som er relevant for beslutningen om f.eks. oppnevning av verge, og de mulige konsekvensene av å få eller ikke få hjelp av en verge.

Samtykkekompetanse innebærer at man har evne til å resonnerer og avveie alternativene.

Legens vurdering om manglende samtykkekompetanse er ikke evigvarende eller altomfattende. En person kan få samtykkekompetansen tilbake, f.eks. etter bedring i helsetilstanden. Selv om man mangler samtykkekompetanse på ett område, kan man ha samtykkekompetanse på andre områder.

3 Hvem gjør hva?

3.1 Vedtaket

Da du ble oppnevnt fikk du et vedtak fra fylkesmannen (eller tidligere; overformyndieriet) som gjorde rede for ditt mandat.

Rammene for dine oppgaver som verge vil fremgå av det vedtaket som ble fattet da du ble oppnevnt som verge (eller tidligere hjelpeverge). Vedtaket vil angi om oppdraget gjelder ivaretagelse av økonomiske interesser og/eller personlige interesser.

3.2 Hva kan personen med verge selv gjøre?

I de aller fleste tilfeller beholder personen med verge sin rettslige handleevne. Dette innebærer at han eller hun fortsatt kan foreta disposisjoner selv, eller kan motsette seg at de disposisjoner du vil ha gjennomført. Du kan som verge ikke overstyre hans eller hennes vilje, når den rettslige handleevnen ikke er blitt fratatt.

Som verge må du tilpasse ditt nærvær ut fra funksjonsnivået til han eller hun du er verge for. Du skal i størst mulig grad legge til rett for at han eller hun kan utføre oppgaver selv, og oppleve god mestring.

Selv om den du er verge for skulle være fratatt rettslig handleevne, vil han eller hun alltid kunne utføre faktiske handlinger, som å kjøpe klær e.l.. Om ikke annet er bestemt vil han eller hun også ha en resthandleevne, for eksempel til å inngå arbeidsavtaler og råde over egentjente midler.

Helt personlige rettigheter, som for eksempel stemmerett og adgang til å opprette eller tilbakekalle testament, kan aldri fratras personen med verge. Du kan derfor ikke stemme for den du er verge for, eller opprette et testament på hennes eller hans vegne.

I tillegg til samtykke fra den du er verge for, må du i en del tilfeller innhente samtykke på forhånd fra fylkesmannen. Det vil du finne nærmere opplysninger om i denne håndboken.

3.3 Fylkesmannen kan ikke utføre oppgaver for personen med verge

Selv om du i enkelte tilfeller kan tenke at det er praktisk at fylkesmannen utfører en oppgave, som f.eks. å inngå en avtale om utleie av en eiendom tilhørende den du er verge for, kan fylkesmannen ikke gjøre det. Fylkesmannen kan ikke handle privatrettslig på vegne av personer med verge. Det er kun du som verge, og den som har verge, som kan det.

3.4 Hvem samtykker til helsehjelp eller tvangsinngrep?

Den som trenger helsehjelp skal i de aller fleste tilfeller selv samtykke, der han eller hun har samtykkekompetanse. Rettslig handleevne må være fratatt på det personlige området om det skal være aktuelt for vergen å samtykke.

Du kan heller ikke samtykke til tvangsinngrep på vegne av den du er verge for, når hun eller han ikke selv samtykker og er over 18 år, og ikke er fratatt rettslig handleevne på det personlige området. Beslutning om innleggelse i psykiatrisk institusjon, tvangsmedisinering eller lignende ligger på samme måte utenfor vergens myndighetsområde.

3.5 Er den du er verge for blitt utsatt for noe ulovlig?

Dersom det foreligger spesielle forhold som press, trusler og lignende, eller den du er verge for kan ha blitt lurt eller svindlet, vil avtalelovens regler om ugyldighet kunne komme til anvendelse. Ta det i så fall opp med fylkesmannen og be om råd. I noen slike saker vil det kunne være nødvendig å engasjere juridisk bistand.

Dersom den du er verge for har blitt frastjålet eiendeler, pass eller penger, eller det kan se ut som nærstående eller andre har forsynt seg av hans eller hennes midler, kan det også bli aktuelt å inngi anmeldelse til politiet.

Er den du er verge for fornærmet eller etterlatt i en straffesak, og han eller hun er fratatt rettslig handleevne, utøver du de rettigheter som tilkommer fornærmede og etterlatte, jf. straffeprosessloven § 93 g.

3.6 Innebærer det å være verge et omsorgsansvar?

Det å være verge for en person over 18 år innebærer ikke noe praktisk omsorgsansvar for ham eller henne.

Du kan kontakte kommunen eller andre aktuelle instanser som kan hjelpe til med å dekke behovet, dersom du ser at det er et uoppfylt behov. Dersom du selv likevel ønsker å bidra, på frivillig basis, kan du gjøre det. Du kan gjerne besøke ham eller henne og utføre enkle oppgaver, i tillegg til dine oppgaver som verge.

4 Vergens oppgaver

4.1 Møte med den du er verge for, ansvarshavende eller pårørende

I starten av vergemålet er det viktig å få oversikt over hva som må gjøres, og hva som er nødvendig å gjøre raskt. Les nøye igjennom det du har fått av opplysninger fra Fylkesmannen, slik at du vet mest mulig om personen du er oppnevnt for og det mandatet du har fått. Du vil da normalt få en pekepinn på hva du skal begynne med.

Du bør raskt ta kontakt med den du er oppnevnt som verge for, med mindre du har fått opplysninger fra fylkesmannen om at det ikke er mulig eller vanskelig lar seg gjøre. I samtalen med ham eller henne vil du også få et bedre inntrykk av det faktiske behovet for bistand. Du vil også kunne avtale nærmere med ham eller henne, forutsatt samtykkekompetanse, hvordan du vil legge opp oppdraget som verge.

Det er også viktig å ta kontakt med øvrig hjelpeapparat rundt den du er verge for. Dersom den du har blitt oppnevnt som verge for har kommet på sykehus, og ikke har nære pårørende, vil det være nyttig å finne ut om det er noe som raskt må gjøres i hans eller hennes bolig. Det er ikke uvanlig at han eller hun har husdyr som må tas hånd om.

Hjemmetjenesten eller sykehjemmet eller andre vil i tillegg til nærmeste pårørende kunne ha en del informasjon som vergen vil ha behov for. Du kan også ta en prat med den som har begjært oppnevnt verge, for å høre nærmere om bakgrunnen for begjæringen og få opplysninger som kanskje ikke fremkommer av sakens dokumenter.

Et godt forhold til resten av hjelpeapparatet vil alltid være nyttig for deg og den du er verge for.

4.2 Få oversikt over den økonomiske situasjonen – opprette konti m.m.

Du bør forholdsvis raskt skaffe deg oversikt over inntekter, private pensjoner, utbetalinger fra NAV mm. Etter at du har opprettet vergekonto ber du den/de som utbetaler lønn, pensjoner mm om utbetaling til vergekontoen.

Det er ikke så uvanlig at regninger har hopet seg opp for den du er blitt oppnevnt som verge for. Når du møter den du er verge for, pårørende eller hjelpeapparatet vil du kunne få overlevert en stor bunke regninger, i en del tilfeller en hel bærepose med uåpnede brev. Regninger og annen post er av og til lagt uåpnet ned i en skuff. Du må da samle sammen og skaffe deg en oversikt over regningene.

Dersom oppdraget ditt omfatter ivaretagelse av økonomien, bør du relativt raskt skaffe deg kontroll over bankkonti m.m. som tilhører den du er verge for. Du bør sørge for at tilgang til konti sperres for andre enn deg og eventuelt den du er verge for.

Overføring til kapitalkonto og vergekonto

Dersom det er fattet vedtak om forvaltning av personens midler på kapitalkonto, må du sørge for overføring fra kontiene til kapitalkontoen. Du vil få beskjed om kontonummer fra fylkesmannen.

Du oppretter vergekonto og velger selv bank sammen med den du er verge for. Du bruker innestående på vergekonto til å dekke utgiftene til den du er verge for. Sørg derfor for at det er tilstrekkelig med midler på kontoen. Ta kontakt med NAV eller andre som utbetaler trygd, pensjon eller lønn mm (m.m.) for å få det innbetalt til vergekontoen. Du kan ha inntil 2G (to ganger folketrygdens grunnbeløp) på vergekonto. Ved behov kan du be fylkesmannen om overføring fra kapitalkontoen.

Midlene må holdes klart adskilt fra dine midler og skal derfor plasseres på en egen konto. Du skal ta vare på bilagene for disponering av kontoen i tre år. Fylkesmannen kan kreve å få tilsendt bilagene for kontroll. Dersom innestående på vergekontoen pr 31. 12. overstiger 2G skal det overskytende overføres til kapitalkontoen som fylkesmannen forvalter.

Dersom det er mange utestående regninger og inkassokrav bør du ta en prat med kreditorene og eventuelt be om utsettelse. Du kan vurdere økonomien og fremsette et forslag om nedbetalingsordning og kanskje sletting av deler av gjelden, slik at både den du er verge for og den som han eller hun skylder penger kan bli fornøyd.

Ofte vil personen med hjelp av sin verge få kvittet seg med sin gjeld og få en oversiktlig og styrbar økonomi etter hvert.

Brukskonto

Det kan i mange tilfeller være hensiktsmessig at den du er verge for har tilgang til en egen brukskonto. I noen tilfeller vil det være greit med en ukentlig overføring til brukskontoen, andre ganger oftere eller sjeldnere. Det avhenger av sakens omstendigheter. Noen ganger kan det være aktuelt å overlate et kontantbeløp til hans eller hennes egen disposisjon. For å ha kontroll over kontantuttak fra vergekonto anbefales det at du får kvittering på mottaket av beløpet som overleveres.

Dersom den du er verge for er bosatt på institusjon eller lignende vil institusjonen typisk disponere en konto for beboeren. Det fattes ofte vedtak om forvaltning av nettotrygden (etter fradrag av egenandelen for opphold). Det er da viktig at institusjonens konto ikke sperres av vergen. Det er i så fall fylkesmannen som må fatte vedtak om at midlene skal forvaltes av vergen i stedet for institusjonen, eventuelt NAV.

Institusjonen plikter å føre regnskap for bruken, og du kontrollerer regnskapet som føres. Regnskapet skal ikke videresendes til fylkesmannen.

Husk at du tar den du er verge for med på råd!

4.3 Forholdet til eksisterende fullmakter

Dersom det ligger innenfor ditt mandat, er viktig at du så raskt som mulig tilbakekaller de fullmakter som personen du er verge for tidligere har gitt, og som ikke skal gjelde videre. Personens pårørende eller hans/hennes bankforbindelse vil kunne opplyse hvem som eventuelt har hatt fullmakt.

Fullmaktene kan trekkes tilbake ved at du henvender seg skriftlig til den som har vært fullmektig og til banken. Du må da dokumentere at du er verge og hvilket mandat du har.

4.4 Forvaltning av bolig og andre eiendeler

Dersom den du er verge for har en leilighet eller et hus som står ubebodd, kan det være nødvendig å skaffe seg tilgang til eiendommen. Den du er verge for, pårørende, sykehus eller institusjonen der han eller hun er kan ha nøkkel. Dersom det ikke er andre muligheter kan du tilkalle en låsesmed.

Det anbefales at du for å slippe beskyldninger av ulik art, tar med deg en person på befarig av boligen. Det kan være nødvendig å ta seg av eventuelle husdyr, tømme kjøleskap for gammel mat mm.

Du bør undersøke om boligen og innboet er forsikret, slik at personen du er verge for ikke utsettes for tap ved brann eller lignende. Du har ansvar for at forsikring tegnes der hvor det er nødvendig.

Du kan be om opplysninger fra banken dersom du f.eks. tror at han eller hun du er verge for har en bankboks. Dersom han eller hun har bankboks, er det viktig å skaffe seg tilgang til den.

Innholdet må registreres sammen med en representant fra banken. I noen tilfeller har en innehaver av bankboks gitt andre navngitte personer tilgang til bankboksen. Det er ikke sikkert at det er ønskelig etter at verge er oppnevnt. En slik disposisjonsrett kan derfor avsluttes, såfremt det er i samsvar med ditt mandat og ønsket til personen du er verge for.

4.5 Selvangivelse

Det er normalt vergens oppgave å sørge for at klientens selvangivelse er korrekt og blir endret og levert, dersom det er behov for korrigeringer i den ferdig utfylte selvangivelsen. Husk at det gis fradrag for utgifter til verge, dersom han eller hun selv dekker godtgjørelsen til deg som verge fra egne midler. Det gis også særfradrag for utgifter til ledsager, egenandel på medisiner m.m.

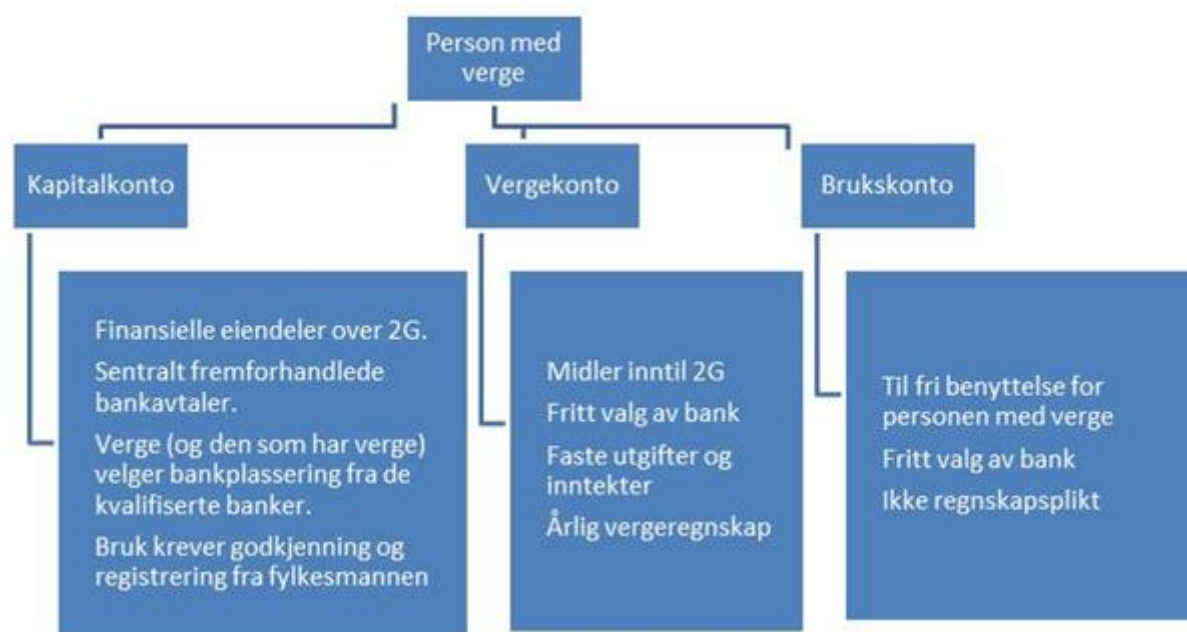
4.6 Deltakelse i generalforsamlinger o.l.

Det vil kunne bli aktuelt å delta på generalforsamling på klientens vegne, det være seg i boligsameie, i aksjeeiersammenheng eller i annen sammenheng. Du må da fremlegge dokumentasjon på at du er verge og at det er omfattet av ditt mandat.

5 Forvaltning av midlene og eiendelene til den man er verge for

5.1 Innledning

De ulike konti i et vanlig vergemål:

5.2 Kapitalkonto

Fylkesmannen kan ta til forvaltning penger og andre finansielle eiendeler tilhørende personen med verge, når det følger av vergemålsloven og:

- ikke annet følger av lov eller er bestemt på annen måte, i for eksempel gavebrev eller testament
- midlene overskrider beløpsgrensen på 2G, eller
- dersom beløpet er under 2G, og det foreligger særlige grunner for at fylkesmannen skal overta forvaltningen

Kontante midler over 2G forvaltes i sin helhet av fylkesmannen på kapitalkonto. Ønsker du som verge å gjøre uttak fra kontoen krever det samtykke fra fylkesmannen.

Sentral vergemålsmyndighet er gitt hjemmel til å forhandle om innskuddsvilkår med bankene og fastsette hvilke banker/finansinstitusjoner som skal benyttes.

Dersom fylkesmannen får overført midler til forvaltning på under 2G, i overgangsperioden etter ny lov, må fylkesmannen i løpet av ett år beslutte om midlene skal forvaltes eller ikke.

5.3 Vergekonto

Du rår som verge over midler på vegne av den han eller hun er verge for, i tråd med ditt mandat.

Du bruker de løpende inntektene til den du er verge for til å dekke utgiftene. Eksempler på utgifter kan være husleie, strøm, forsikring, telefon, mat, vedlikehold, klær, frisør og vanlige små gaver.

Dersom du forvalter mer på din vergekonto enn 2G ved årsskiftet, skal det overskytende av innkomne inntekter som hovedregel overføres kapitalkontoen hvor forvaltningen er underlagt Fylkesmannens bestemmelser.

Fylkesmannen kan samtykke til at midler utover 2G kan beholdes. Det vil kunne være aktuelt hvis det er store forestående utgifter for den som har verge, og betalingen medfører at det innestående beløpet blir lavere enn 2G.

5.4 Andre finansielle midler enn penger

Dersom verdiene over 2G består av andre finansielle eiendeler enn penger, f.eks. pengekrav, aksjer, livspoliser og andre verdipapirer, krever også salg, kjøp eller andre endringer godkjenning fra fylkesmannen.

Fylkesmannen kan oppnevne bestyrer for midler som ikke kan eller bør gjøres om til likvide midler, men som bør tas til forvaltning. Et eksempel kan være aksjer i et aksjeselskap eid av familien.

Fylkesmannen kan alternativt la deg som verge forvalte slike midler.

6 Vergens registrering av aktiva og passiva og regnskapsføring

Registrering av eiendeler, gjeld og inntekter mm

Sammen med oppnevningbrevet fikk du et skjema for registrering av eiendeler og gjeld til personen du er verge for. I de fleste tilfeller vil noen poster i skjemaet allerede være utfylt, ved at opplysninger fra siste års ligning er tatt inn.

Dersom ikke alt er fylt ut, eller opplysningene ikke stemmer, bes du korrigere skjemaet før du returnerer det til fylkesmannen.

Vergeregnskap

Det sentrale i plikten er å fylle ut en «fullstendighetserklæring» for det foregående år. Erklæringen kan fylles ut elektronisk. I tillegg sender du inn årsoppgaver for forvaltede midler og kontoutskrifter for vergekontoen, i den grad fylkesmannen ikke mottar det elektronisk.

Du trenger ikke føre et ordinært regnskap for inn- og utbetalinger. Dersom det er behov for en forklaring av uttak på vergekonto, gjør du det i fullstendighetserklæringen. Det er ikke alltid at kontoutskriftene viser hva uttaket gjelder, og da vil fylkesmannen trenge en forklaring.

Du plikter å ta vare på bilagene for bruk av midler fra vergekontoen i 3 år. Bilagene skal kunne legges frem ved en eventuell kontroll fra fylkesmannen.

Regnskapsplikten omfatter ikke midler som den du er verge for selv disponerer på brukskonto. Dersom du overleverer et kontantbeløp til han eller henne, eller setter inn penger på brukskontoen, trenger du ikke å redegjøre for hva han eller hun har brukt pengene til. Husk likevel å få kvittering for beløpet dersom du leverer penger, enten til personen selv eller til personalet på institusjon eller omsorgsbolig.

Kontroll av andres disponering av midler tilhørende personen med verge

Du skal som verge gjennomgå bruken av bankkonti disponert av sykehjem, boliger eller andre. Midlene skal ha vært brukt til det beste for den du er verge for. Regnskap og bilag som du gjennomgår for slike konti eller kontantkasser, skal ikke sendes til fylkesmannen.

7 Godtgjørelse til vergen – dekning av vergens utgifter

7.1 Godtgjørelse

Du har som hovedregel krav på godtgjørelse for vergeoppdraget, men dersom du er nærstående vil du i utgangspunktet bare ha krav på dekning av nødvendige utgifter. Alminnelige og faste verger har krav på godtgjørelse.

Krav om betaling for arbeidet som verge sendes til fylkesmannen.

Faste verger vil typisk være personer som utfører vergeoppdrag som ledd i egen virksomhet mot betaling, og som har flere vergemål knyttet til seg. Alminnelige verger er frivillige verger som ikke utøver vervet som næring, og som ikke er familie eller er nærstående på annen måte. De kan ha ett eller flere oppdrag knyttet til seg og tar oppdraget fordi de ønsker å gjøre en innsats for personer med behov for verge.

I vergemålsforskriften er det fastsatt faste årlige satser for betaling fra kr 3 500 til kr 10 000 for vergeoppdrag, alt etter hvilken type oppdrag det er (økonomiske og/eller personlige forhold) og om man er alminnelig eller fast verge.

Nærstående (foreldre, barn og ektefelle/samboer) har kun krav på godtgjøring hvis særlige grunner tilsier det. Fylkesmannen skal blant annet legge vekt på omfanget og varigheten av vergemålet når det vurderes om særlige grunner foreligger.

Alminnelige verger mottar kr 3 500 ved vergemål som kun omfatter økonomiske forhold. Gjelder oppdraget bare personlige forhold er satsen kr 2 000. For oppdrag som gjelder både personlige og økonomiske forhold mottar alminnelige verger kr 4 000. Godtgjørelsen er skattefri. Det gjelder selv om en alminnelig verge har oppdrag for flere personer.

Faste verger er engasjert av fylkesmannen for flere oppdrag, som gjerne er av mer omfattende art. Ved vergemål som omfatter kun økonomiske forhold mottar faste verger kr 7 500 pr. oppdrag. Gjelder oppdraget bare personlige forhold er satsen kr 4 500. For oppdrag som omfatter både personlige og økonomiske forhold mottar de faste vergene kr 10 000 pr. år. Godtgjørelsen er skattepliktig.

Faste verger bør være registrert som selvstendig næringsdrivende, på grunn av lønnsoppgaveplikten. Det vil ikke la seg gjøre for Fylkesmannen å innberette godtgjørelse, når den dekkes av midlene til den som har verge. Dersom forventet årsinntekt antas å ligge på under kr 50 000 vil det trolig ikke la seg gjøre å bli registrert som selvstendig næringsdrivende. Du vil likevel måtte oppgi din inntekt mellom kr 4000 og kr 50 000 som næringsinntekt i selvangivelsen. Fylkesmannen vil kunne kreve at du fremlegger dokumentasjon eller bekreftelse på at du har oppgitt inntekten fra vergeoppdragene til beskatning.

Advokater får betaling etter den offentlige salærsatsen, når advokatbakgrunnen er årsaken til han eller hun er verge. Honoraret er fritatt for merverdiavgift. En advokat kan også være verge som nærstående, og kan være alminnelig eller fast verge, med tilhørende godtgjørelse.

Dersom du mener at den faste årlige satsen ikke gir rimelig dekning sett i forhold til de oppgavene du utfører som verge og omfanget oppdraget har, kan du søke om godtgjøring på timebasis. Timesatsen er kr 200 for alminnelige verger og kr 400 for faste verger. Søknad om timegodtgjørelse må fremmes for fylkesmannen sammen med en begrunnelse. Fylkesmannen kan sette en grense for timeforbruket i perioden. De faste satsene for godtgjørelse vil bli lagt til grunn dersom annen avtale ikke er inngått med fylkesmannen på forhånd. Fylkesmannen kan også beslutte godtgjøring på timebasis dersom oppdraget har et begrenset omfang.

Timeforbruket må dokumenteres i eget detaljert tidsregnskap, hvor det beskrives kort hvor mye tid som er brukt til hva.

Godtgjøringen betales i utgangspunktet av den du er verge for. Fylkesmannen skal stå for godtgjøringen dersom den som har verge har inntekt eller formue som er lavere enn de grenser som er fastsatt i vergemålsforskriften. Det gjelder der totalinntekten til personen med verge er lik eller lavere enn minstepensjon, eller hvor hans eller hennes nettoformue er på kr 50 000 eller mindre. Formue som er bundet opp i personen med verges bolig skal man normalt se bort ifra.

7.2 Utgiftsdekning

Du har krav på dekning av nødvendige utgifter knyttet til utføringen av vergeoppdraget.

Sentral vergemålsmyndighet kan bestemme faste årlige satser for dekning av vergens nødvendige utgifter.

Dersom du har hatt utgifter som verge som i vesentlig grad overstiger den faste utgiftsdekningen, kan du søke fylkesmannen om dekning av utgiftene. Fylkesmannen kan på forhånd fastsette en grense for rett til utvidet utgiftsdekning.

Utgiftene må dokumenteres ved kvitteringer, og for kjøregodtgjørelse; en oversikt over hvor langt det er kjørt med egen bil i forbindelse med oppdraget. Det bes om en begrunnelse for hvorfor

utgiftene anses som nødvendige. Det må være utgifter du har for å kunne utføre dine oppgaver som verge.

Dersom det er tale om tapt arbeidsfortjeneste, kan det dokumenteres ved erklæring fra arbeidsgiver om at du er trukket i lønn for et gitt antall timer hvor du har utført oppgaver for den du er verge for.

Etter at det er gitt samtykke fra fylkesmannen, vil du enten få overført beløpet fra fylkesmannen, eller du får beskjed om at du kan trekke beløpet fra vergekontoen.

Vergens utgifter dekkes som hovedregel av personen med verge. Unntak gjøres der personen har beskjeden inntekt og formue, se under punktet om godtgjørelse. Det er da fylkesmannen som står for dekning av kostnadene.

8 Taushetsplikt

8.1 Vergens taushetsplikt

Du har taushetsplikt som oppnevnt som verge. Det vil si at du ikke kan gi videre opplysninger om personen du er verge for til uvedkommende.

Du vil både ved oppnevningen og senere få tilgang til opplysninger som er av mer eller mindre følsom karakter. De fleste av oss vil som regel ha et ønske om at andre bevarer taushet om slike opplysninger.

Av og til kan det være vanskelig å vite hva som omfattes av taushetsplikten. Det meste av opplysningene du har om den du er verge for vil være av personlig art og dermed omfattet av taushetsplikten.

Prøv å sette deg i den du er verge for sitt sted. Det er alltid opplysninger du ikke vil at andre skal få; om vanskelig økonomi, personlige problemer, sykdom og lignende. Det er personen med verges behov for privatliv, og beskyttelse av hans eller hennes rett til å holde sine personlige forhold for seg selv, som er vernet av taushetsplikten.

Taushetsplikten gjelder også overfor foreldre og andre pårørende. Opplysninger som er nødvendige å gi til en offentlig instans for å ivareta forholdet til den du er verge for best mulig, vil ikke rammes av taushetsplikten. Offentlig ansatte har selv taushetsplikt og skal ikke viderebringe de opplysningene vergen har gitt dem. De skal dessuten, så langt de har mulighet, gi vergen opplysninger som trengs for å utføre oppdraget.

8.2 Hva omfattes av taushetsplikten?

Vergen plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det vergen som ledd i vergeoppdraget får vite om:

- Personen med verges personlige forhold (for eksempel om helse eller økonomi), eller
- tekniske innretninger og fremgangsmåter, eller
- drifts- eller forretningsforhold som det vil være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde av hensyn til den opplysningen angår. Det kan være aktuelt der du skal drive en virksomhet på vegne av den du er verge for.

Taushetsplikten omfatter også utnyttelse av taushetsbelagte opplysninger i egen virksomhet eller tjeneste og i arbeid for andre.

8.3 Hva er ikke omfattet?

Opplysninger om at en person har verge, hvem som er verge og rammene for vergeoppdraget er ikke taushetsbelagt. Du kan likevel ikke gi opplysninger om de medisinske årsaker til vergemålet.

Dersom det er ektefelle/samboer, barn, barnebarn, foreldre og søsken som ber om opplysninger vil du ikke ha taushetsplikt dersom:

- den som er satt under vergemål, ikke selv kan gi uttrykk for sitt syn, og
- det som må antas å være etter hans eller hennes ønske at opplysninger gis

Opplysninger som vergen har kjennskap til som familiemedlem eller pårørende, vil heller ikke være omfattet av taushetsplikten etter vergemålsloven.

Dersom du har opplysningsplikt eller meldeplikt med hjemmel i lov, hindrer ikke taushetsplikten etter vergemålsloven deg i å gi slik opplysning eller melding.

9 Forvaltning av formue, fast eiendom og eiendeler

9.1 Innledning – forvaltning av midler ved individtilpasset vergemål

Vergemålet skal være tilpasset den enkeltes behov, også når det gjelder forvaltning av midler. Det innebærer at det vil være mange ulike varianter av forvaltning, fra at den som har verge forvalter midlene selv, til at fylkesmannen forvalter det meste av formuen.

Personer som har sin rettslige handleevne i behold må forelegges spørsmålet om forvaltning og må uttrykkelig samtykke til at fylkesmannen overtar forvaltningen av midlene.

Det skal ikke gripes inn i den enkeltes selvbestemmelsesrett i større grad enn det som i det enkelte tilfellet er nødvendig. Dersom personen med verge ikke er i stand til å forstå hva forvaltning innebærer, kreves det ikke samtykke. Forvaltning ved fylkesmannen vil da være hovedregelen. Du må da be om fylkesmannens samtykke til ulike disposisjoner som du ønsker å foreta.

Når personen du er verge for har kapital utover 2G (pr 1. mai 2012 er 1G kr 82 122), må du og om mulig den du er verge for, velge én eller flere banker hvor det skal opprettes en kapitalkonto for plassering av kapitalen.

Overstiger kapitalen 2G skal hele beløpet overføres, med unntak for det du måtte ha avtalt med fylkesmannen. Vergen vil ikke ha disposisjonsrett på kapitalkontoen. Fylkesmannen må godkjenne uttak og eventuell omplassering av midler fra kapitalkontoen.

Bank og vilkår for plassering kan velges ut fra de avtaler som blir forhandlet frem av sentral vergemålsmyndighet. Vanlig bankgaranti (garanti for innskudd på inntil kr 2 mill.) gjelder.

Forvaltningen skjer normalt slik:

- Fylkesmannen forvalter midler på kapitalkonto og andre finansielle eiendeler, når personen med verge har mer enn 2G i formue
- Vergen forvalter det meste annet, dvs. fast eiendom, løsøre, midler på vergekonto og finansielle eiendeler som fylkesmannen ikke har tatt til forvaltning
- Den som har verge kan få midler stilt til egen rådighet (brukskonto)

9.2 Vergekonto og brukskonto

Du disponerer en vergekonto hvor innestående og inntekter skal gå til dekning av løpende utgifter, forutsatt at økonomisk forvaltning er en del av ditt mandat som verge. Kontoen står i navnet til den som har verge, og du har regnskapsplikt for kontoen.

Inntekter vil være lønn, trygd, pensjon, leieinntekter, renteinntekter m.m. Utgifter vil kunne være oppholdsutgifter. De som er bosatt i heldøgns institusjon vil som hovedregel måtte betale en egenandel for oppholdet. Det vil normalt utgjøre 85 % av totalinntekten.

Hvis inntektene ikke dekker behovet til personen med verge, kan du søke fylkesmannen om uttak fra midler fra kapitalkonto.

Det vil ofte være praktisk å få lagt inn de faste regningene som autogiro eller e-faktura i nettbank, men brevgiro kan også benyttes.

Det kan opprettes en egen brukskonto til fri benyttelse for personen under vergemål. Fylkesmannen kan godkjenne overføring av et fast beløp pr. måned til brukskontoen, som den som har verge fritt kan disponere til klær, mat, kinobilletter m.m., uten at det er regnskapsplikt for bruken.

Vergen og personen med verge kan selv velge i hvilken bank de ønsker å ha vergekonto og eventuell brukskonto.

Store pengebeløp som oppbevares hjemme, bør du sørge for blir overført til kapitalkontoen hos fylkesmannen, eventuelt på vergekonto. Dersom den du er verge for har samtykkekompetanse må han eller hun høres først. Det vil kunne være behov for en forklaring. Det er viktig å sette av tid til å forklare for å skape forståelse for nødvendigheten av slike tiltak.

9.3 Andre finansielle eiendeler

Andre finansielle eiendeler enn penger og bankinnskudd, typisk aksjer og fondsandeler, kan etter en nærmere vurdering besluttes omgjort til kontante midler, dersom det er nødvendig.

Det er fylkesmannen som kan fatte beslutning om omgjøring til kontanter. Vergen, og hvis mulig også personen som har verge, skal imidlertid høres før omgjøring skjer.

9.4 Løsøre

Løsøre kan være alt fra en kaffekopp uten særlig verdi, til en seilbåt med svært høy salgsverdi, eller en gammel kiste med høy affeksjonsverdi. Vergen skal sørge for at eiendeler holdes i god stand, blir sikret, oppbevart og forsikret på en betryggende måte.

Ofte har personen med verge mye innbo og løsøre i sin gamle bolig. Dersom boligen skal selges (eller leies ut), vil det være behov for rydding og tømning av boligen. Det er viktig at personen med verge får alt han eller hun har behov for og plass til i sin nye bolig.

Dersom det er ønskelig å selge eller gi bort innbo og løsøre, kan det være nødvendig med forhåndsgodkjenning fra fylkesmannen.

Resterende innbo og løsøre kan plasseres på lager. Det kan også foretas en fordeling («til oppbevaring») til pårørende, eller fremtidige arvinger, men da med fylkesmannens samtykke. Du må føre en liste over hvem som har mottatt hva.

Ofte vil deler av innboet og løsøret være i en slik stand at det ikke lar seg gjøre å selge det. Hvis ingen ønsker å overta det, vil det kunne kjøres bort og kastes. Dersom det er mulig må det avklares med den du er verge for.

Det er viktig å huske at den som har verge og ikke er fratatt den rettslige handleevnen, selv kan bestemme når han eller hun er i stand til det. Det vedkommende mener om egne eiendeler vil alltid være av vesentlig betydning for hva som skal besluttes.

Vergemålsloven § 39 bokstav i innebærer at du i noen tilfeller må innhente fylkesmannens samtykke, dersom du ønsker å «avhende» løsøre. Avhendelse omfatter blant annet salg og å gi bort løsøre. Andre former for disposisjoner enn avhendelse, for eksempel utleie, vil vergen kunne gjennomføre på egen hånd, uten fylkesmannens samtykke.

For at du skal måtte innhente samtykke fra fylkesmannen må løsøret enten ha:

- større verdi
- usedvanlig karakter eller
- spesiell interesse for den som har verge, eller hans/hennes nærmeste familie.

Det vil bero på et skjønn om den aktuelle gjenstanden faller inn under et av disse kriteriene. Mange gjenstander vil være av en slik art at du som verge kan treffe en avgjørelse uten fylkesmannens samtykke. Dersom du er i tvil, bør du så vidt mulig rådføre seg med fylkesmannen før endelig beslutning treffes.

Kriteriet «større verdi» er relativt, og hvor grensen skal trekkes kan dermed ikke angis nøyaktig. Det vil bero på en konkret vurdering, hvor det blant annet må legges vekt på den økonomiske situasjonen til den som har verge og eiendelens karakter.

Kriteriet «usedvanlig karakter» vil både omfatte løsøre av en viss økonomisk verdi og løsøre hvor det er andre hensyn enn de økonomiske som tilsier at salg ikke bør gjennomføres.

Kriteriet «spesiell interesse» vil typisk omfatte løsøre som har liten eller ingen økonomisk verdi, men hvor eiendelen har en spesiell affeksjonsverdi.

9.5 Fast eiendom

9.5.1 Innledning

Den som har verge må samtykke til at vergen kan selge, leie ut eller disponere fast eiendom på annen måte, så lenge han eller hun ikke er fratatt den rettslige handleevnen og forstår hva disposisjonen innebærer. Selv om rettslig handleevne er fratatt, skal det legges vekt på det personen med verge mener.

9.5.2 Vedlikehold og forsikring

Du plikter å sørge for at fast eiendom som eies av den du er verge for, holdes i god stand slik at den ikke taper seg unødvendig i verdi.

Du har ansvaret for at eiendommen (og eventuelt løsøre) holdes vedlike og forsikres, typisk ved forsikring av eiendommen og innboforsikring, der dette er nødvendig.

9.5.3 Kjøp av fast eiendom

Kjøp av fast eiendom er kanskje mest aktuelt for yngre, voksne personer med verge. Kjøp av fast eiendom krever fylkesmannens samtykke.

Relevante momenter i vurderingen vil blant annet være om kjøpet er til beste for personen under vergemål, og om vedkommende har behov for eiendommen. Kjøpet bør dessuten være økonomisk forsvarlig.

Ofte vil det være nødvendig å ta opp lån i forbindelse med kjøpet. Du kan ikke stifte gjeld for den du er verge for, eller pantsette hans eller hennes eiendeler, uten godkjenning fra fylkesmannen.

9.5.4 Salg av fast eiendom

Dersom den du er verge for ikke har midler til å dekke utgifter til vedlikehold og forsikring, eller om eiendommen står ubenyttet og kun medfører utgifter for personen med verge, kan det bli et spørsmål om eiendommen bør selges eller leies ut. Du kan ikke som verge selge fast eiendom eller rettigheter som ligger til fast eiendom (f. eks en veirett), uten samtykke fra fylkesmannen.

Det avgjørende er om salget anses å være til det beste for den du er verge for. Sentrale momenter er han eller hennes egen mening, hvilke økonomiske konsekvenser et salg vil få sammenlignet med annen utnyttelse av eiendommen (typisk utleie), og om han eller hun vil kunne ha bruk for eiendommen.

9.5.5 Utleie

Faste eiendommer og leiligheter som ikke brukes som bolig av han eller hun du er verge for, men som ønskes beholdt, skal du som hovedregel gjøre inntektsbringende. Det gjøres vanligvis ved utleie, etter fylkesmannens samtykke.

Også her er meningen til den som har verge viktig.

Utleie kan særlig være aktuelt der det er en mulighet for at personen under vergemål vil få bruk for boligen på et senere tidspunkt.

Utleie vil kunne medføre noe arbeid for deg, med annonsering, inngåelse av leiekontrakt, innkreving av husleie m.m., men det er lovens krav at eiendom som ikke selges skal gjøres inntektsbringende. Ved inngåelse av utleiekontrakt må du må tilse at husleielovens regler følges. Om ønskelig kan et utleiefirma benyttes.

Du må også ha samtykke fra fylkesmannen for å si opp utleieavtaler.

9.5.6 Pantsettelse

Dersom det er ønskelig å ta opp lån med pant i eiendommen, må du søke om samtykke fra fylkesmannen i forkant. Eiendelene til den du er verge for kan i utgangspunktet ikke pantsettes for andres gjeld, såfremt det ikke foreligger særlige grunner og fylkesmannen gir sitt samtykke.

10 Disposisjoner som krever fylkesmannens samtykke

10.1 Innledning

Enkelte disposisjoner krever som nevnt fylkesmannens godkjenning i tillegg til samtykke fra den som har verge, rettslig handleevne og samtykkekompetanse.

10.2 Fast eiendom

Du må ha samtykke ved:

- Kjøp/salg av fast eiendom, samt rettigheter til slik eiendom, herunder odel
- Pantsettelse av fast eiendom,
- Påheftelse av servitutt (veirett e.l.)
- Bortleie eller forpakning av fast eiendom, herunder bolig, og oppsigelse av slik avtale
- Krav om deling eller nye grenser m.v.

- Drift av fast eiendom

10.3 Andre disposisjoner

Det kreves også samtykke til:

- Uttak fra kapitalkonto forvaltet av fylkesmannen
- Avhendelse av løsøre av større verdi, av usedvanlig karakter eller av spesiell interesse for den som har verge eller hans/hennes familie
- Utlån av midler tilhørende personen med verge krever samtykke. Når det er ønske om utlån til vergen selv eller til vergens nærstående, må det oppnevnes midlertidig verge, jf. vergemålsloven § 34.
- Vergen må ha fylkesmannens samtykke for å stifte gjeld eller pantsette på vegne av personen under vergemål. Unntak gjelder for lån til utdanning i Lånekassen.
- Det er forbud mot kausjonsansvar og sikkerhet for andres gjeld, med mindre det foreligger særlige grunner og fylkesmannen samtykker. Vergen må derfor ha samtykke for å kausjonere for andres gjeld på vegne av den som har verge.
- Utdeling av gaver med større verdi enn helt vanlige små gaver, men som likevel er innenfor skikk og bruk, se punkt 10.4.
- Arveforskudd til livsarvinger med særlig behov, eller der det foreligger skriftlig bekreftelse eller annen dokumentasjon på at det er et ønske hos giveren
- Avkall på arv eller avslag på arv/gave på vegne av den som har verge, med unntak av arv/gave av ubetydelig verdi
- Erverv av livsforsikring, livrente eller føderåd

Noen av disse disposisjonene vil være beskrevet nærmere under, og andre er allerede beskrevet foran.

10.4 Gaver, forskudd på arv mm

Det vil for den som har verge, som for andre personer, ofte være ønske om å gi gaver til slekt og venner. Gaver som beløpsmessig ligger innenfor såkalt skikk og bruk, og som står i et rimelig forhold til personen med verges midler, kan du som verge besørge overbrakt.

Større gaver og stønader må vurderes av fylkesmannen før de gis, da det er krav om fylkesmannens samtykke, jf. vergemålsloven § 41. Dersom den du er verge for har samtykkekompetanse, dvs. er i stand til å forstå hva det dreier seg om, så må han og hun selvsagt også samtykke til gaven.

Et godt råd er å ta kontakt med fylkesmannen før du gir ut gaver av den du er verge for sine midler, slik at du kan få en tilbakemelding på om det er problematisk eller ikke.

Det er ikke helt uvanlig med henvendelser fra barn eller andre slektninger til den som har verge om mulighet til å få utdelt hele eller deler av hans eller hennes kapital.

Fylkesmannen vil ved henvendelser om større gaver, forskudd på arv eller utdeling fra uskiftebo, be om vergens uttalelse om det bør gis eller ikke.

Det gjøres oppmerksom på at ingen har krav på arveforskudd, og at vurderingen vil være streng. Personen med verge må ikke selv ha bruk for det aktuelle beløpet. Et annet moment som vil bli vurdert er behovet for å motta midler hos kommende arving.

Det aller viktigste er likevel personen med verges nåværende og fremtidige behov. Selv om han eller hun har en varig svekket helse, for eksempel på grunn av demens, må man ta hensyn til at det vil kunne være et behov for omsorg, pleie og stimulans utover det tilbudet det offentlige kan gi. Det vil f.eks. kunne være aktuelt å betale for en privat sykepleier, eller en annen som kan aktivisere eller forbedre livskvaliteten til den som har verge.

Det er derfor svært viktig at det er tilstrekkelig med midler til alle tenkelige behov. Det må være gode marginer i så sammenheng.

Personen med verge må om mulig høres. Hans eller hennes eget ønske har også mye å si for vurderingen, hvis det kan bringes på det rene.

Dersom du som verge eller en du er nær tilknyttet søker om arveforskudd, må fylkesmannen oppnevne en midlertidig verge (setteverge). Den midlertidige vergen vil sette seg inn i saken, og gi en tilråding til fylkesmannen.

Etter at fylkesmannen har mottatt vergens skriftlige uttalelse, vil det kunne fattes vedtak i saken.

10.5 Bruk av inntekter og kapital

10.5.1 Feriereiser

En person med verge har som alle andre rett til å reise på ferie, når han eller hun har mulighet til det. Problemet kan være at han eller hun har lite penger, og at en feriereise ser ut til å gjøre et for stort innhugg i den daglige økonomien. Det kan også være slik at han eller hun trolig ikke vil ha særlig utbytte av en utenlandstur, mens de andre på boligen ønsker å dra. Hva skal du da gjøre?

Først må du høre med den som du er verge for, om hva han eller hun selv virkelig ønsker. Ta en prat om mulighetene for å få til en reise på sikt om det ikke er nok midler nå.

Som verge vil det kunne være nødvendig å holde tilbake. Dersom det ikke er økonomisk mulig å reise i år, vil det kanskje la seg gjøre å spare opp til en tur neste år. Dersom den du er verge for ønsker å reise til utlandet, vil han eller hun ofte være motivert for å spare til en reise.

Det hender at familiemedlemmer eller andre ønsker å ta med den du er verge for på ferie, mot at han eller hun betaler både for seg selv, og sine slektninger eller venner. Det vil i så fall innebære en

gave til slektningene eller vennene. Dersom den du er verge for ikke har en stor formue, vil en slik gave kreve fylkesmannens samtykke, jf. vergemålsloven § 41.

Du vil også måtte ta opp med fylkesmannen dersom det skal dras på en dyr ferie, og det må brukes av hans eller hennes kapital. En reise med ledsagere fra boligen vil ofte bli kostbar for den du er verge for. Det er likevel ofte et positivt bidrag til økt livskvalitet. Det er ikke meningen at den som har verge skal spare til sine arvinger, på bekostning av sine egne ønsker og behov. Alle har rett til å nyte godt av sine egne midler.

Har han eller hun god økonomi, og glede av å reise, så er det bare å be om overføring til vergekonto fra kapitalkonto, dersom innestående på vergekonto ikke er tilstrekkelig.

10.5.2 Innkjøp av møbler, mm. og bruk av bil

Behovet til den du er verge for skal løses, så langt det lar seg gjøre. Det må først vurderes om det foreligger et behov, deretter må det ses hen til kostnadene.

Det som ofte stopper innkjøp av møbler og annet, er en svak økonomi. Ofte vil det heller ikke være et behov som må dekkes umiddelbart.

I bokollektiver og lignende vil det fra tid til annen oppstå ønske om at det kjøpes inn bil til personen med verge. Bilen vil da ofte bli brukt og kjørt av ansatte for beboeren (e). Dersom den skal brukes til nytte for flere vil kunne være fornuftig å kreve at det skrives kjørebok.

Du vil da kunne se om kjøringen skjer til fordel for den du er verge for, eller de øvrige i boligen eller andre. Dersom bilen brukes også til gode for andre, bør det skje en fordeling av utgiftene til bensin, forsikring m.m. slik at den du er verge for ikke blir sittende med eneansvar for utgiftsdekningen.

10.5.3 Ekstra omsorgstiltak

Dersom den du er verge for ønsker og har glede av ekstra omsorgstiltak, slik som en person som kommer innom og har tid til å prate eller å gå tur sammen med, ta en kopp kaffe sammen eller gå på teater med, eller en egen sykepleier, er det fint om du legger til rette for det. Først bør du sjekke om det er oppgaver det offentlige hjelpeapparatet skal utføre (pleie). Du kan også se om det er frivillige organisasjoner som yter slike tjenester. Har den du er verge for midler til det, er det ikke noe i veien for at private tjenester kan kjøpes. Hør gjerne med flere aktuelle leverandører, og velg en som samlet sett leverer det som er til det beste for den du er verge for. Du kan gjerne ta kontakt med fylkesmannen og be om råd!

11 Endringer i vergemålet

Vergeordningen skal ikke være mer inngripende enn nødvendig. Vergemålet er derfor individtilpasset med bakgrunn i de opplysninger som fylkesmannen hadde på vedtakstidspunktet.

Dersom det viser seg at mandatet for vergen er blitt for snevert eller for vidt, vil fylkesmannen kunne endre vedtaket. Du må derfor si i fra dersom du ser at det er behov for endringer. Kanskje har den du er verge for fått bedret sin helsetilstand og dermed mulighet til selv å ivareta mange av sine interesser. De forhold som førte til at det ble opprettet vergemål kan falle bort, eller det kan være behov for en utvidelse eller innskrenkning av vergemålet.

I tillegg til at du og den som har verge kan be om en endring, kan følgende personer be om endring:

- hans eller hennes ektefelle eller samboer
- foreldre, nærmeste livsarving eller søsken
- behandlende lege/tilsynslege

Fylkesmannen kan i tillegg, basert på annen informasjon, vurdere nærmere om det er behov for verge, og hvor omfattende behovet er.

Begjæringen om endring må inneholde:

- begrunnelse for hvorfor det er behov for endring av vergemålet
- beskrivelse av tilstanden til den som har verge
- vurdering av på hvilke områder det er større eller mindre behov for bistand

Begrunnelsesplikten gjelder både første gang det sendes begjæring og ved ønske om endring av et foreliggende vergemål. Den som begjærer vergemål, blir part i saken, med unntak for legen. Det å bli ansett som part har betydning for retten til innsyn, klagerett m.m.

Dersom ansatte ved institusjonen eller boligen der den som har verge bor, ser at det er behov for en utvidelse, innskrenkning eller avvikling av vergemålet, plikter de å gi en begrunnet melding.

Meldeplikten gjelder for:

- institusjon der personen er innlagt
- boform med heldøgns omsorg og pleie
- ansvarlig for kommunens helse- og sosialtjenester utenfor institusjon

12 Fratakelse av rettslig handleevne

12.1 Innledning

Når den nye vergemålsloven som siste utvei opprettholder muligheten for å frata rettslig handleevne på bestemte områder, dersom slike tiltak er nødvendige, er det under forutsetning av at adgangen praktiseres med varsomhet.

Å benytte tvang eller å frakjenne noen sin rettslige handleevne eller kompetanse til å samtykke, reiser både etiske og eksistensielle spørsmål.

FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne legger til grunn et prinsipp om beslutningsstøtte – *supported decision making* – for å hjelpe personen til å ta i bruk sin rettslige handleevne.

Det er retten, og ikke fylkesmannen, som har myndighet til å fatte beslutning om fratakelse av rettslig handleevne. I saker hvor det er viktig med en rask avgjørelse for å forhindre vesentlig skade eller ulempe for personen det gjelder, kan fylkesmannen likevel fatte et midlertidig vedtak. Saken skal deretter straks bringes inn for retten for avgjørelse.

Det er særskilte vilkår for vergemål med fratakelse av den rettslige handleevnen. Det skal forholdsvis mye til før retten kan beslutte hel eller delvis fratakelse av den rettslige handleevnen.

Handleevnen kan fratras på det økonomiske eller personlige området, eller for begge områder.

12.2 Det økonomiske området

For å kunne frata en person rettslig handleevne på det økonomiske området, er det et vilkår at det er nødvendig for å:

- forhindre at formuen eller andre økonomiske interesser blir utsatt for fare for å bli "vesentlig forringet", eller
- forhindre at personen blir utnyttet økonomisk på en utilbørlig måte

Beslutningen kan begrenses til å gjelde for en eller flere eiendeler eller for bestemte disposisjoner som personen med verge forventes å utføre. Det kan f.eks. gjelde salg av egen bolig eller kjøp av nye eiendommer.

12.3 Det personlige området

Vergemål kan også omfatte fratakelse av handleevnen på det personlige området. Som eksempel kan nevnes beslutninger når det gjelder:

- Pass, institusjonsopphold, søknad om ulike tjenester og goder på bestemte områder

Det vil fremgå av domstolens beslutning om fratakelse av personlig handleevne hvilket område fratakelsen gjelder. Det kan kanskje i en gitt situasjon kunne bestemmes at en person ikke skal kunne holde 100 katter, men å frata ham eller henne retten til å ha en katt, kan vanskelig tenkes.

For å kunne frata en person rettslig handleevne på det personlige området må foreligge betydelig fare for at personen vil handle på en måte som i vesentlig grad vil være egnet til å skade personens interesser.

12.4 Daglig selvråderett/resthandleevne

Den som er fratatt den rettslige handleevnen har, med mindre noe annet uttrykkelig er bestemt, adgang til selv å:

- inngå eller si opp arbeidsavtaler
- råde over egentjente midler eller midler som han/hun har fått stilt til egen rådighet
- foreta disposisjoner som er vanlige i en husholdning og for oppfostring av egne barn

Dersom personen med verge ikke er fratatt sin resthandleevne av domstolen, skal ikke vergen senere kunne frata personen denne rådigheten uten fylkesmannens samtykke.

12.5 Personlige rettigheter

Visse personlige rettigheter, som stemmerett, rett til å inngå ekteskap og adgang til å opprette eller tilbakekalle testament, kan aldri fratras personen du er verge for. Du kan heller ikke utøve slike rettigheter på vegne av ham eller henne.

13 Viktige instanser for deg som verge

13.1 Innledning

I forbindelse med utøvelsen av vergeoppdraget vil du få behov for å være i kontakt med ulike private og offentlige instanser. Ofte kan det være vanskelig å orientere seg om og vite hvilken instans som er den riktige. Her følger en kort oversikt over de mest relevante.

13.2 Det kommunale hjelpeapparatet

Personen med verge har ofte befatning med kommunens hjelpeapparat, som regel også før verge oppnevnes. Som verge vil du derfor som oftest ha behov for å ha kontakt med det kommunale hjelpeapparatet. En god dialog med det øvrige hjelpeapparatet er nyttig for å få i stand et best mulig tilbud for den du er verge for.

Eksempler på kommunale tilbud er:

- Plass på alders- eller sykehjem, trygde-, service- og omsorgsbolig
- Brukerstyrt personlig assistanse
- Avlastningstiltak
- Omsorgslønn
- Dagsenterplass
- Eldresentertjeneste
- Daggrupper ved eldresentrene
- Hjemmehjelp og hjemmesykepleie
- «Altmuligmannstjeneste»
- Trygghetsalarm
- Rehabiliteringsopphold
- Støttekontakt
- Sosialtjeneste
- Økonomisk bostøtte

13.3 Sykehjem, omsorgsbolig m.m.

En del personer som har verge er bosatt på alders-/sykehjem eller i service-/omsorgsbolig med tilsyn.

Løpende kontakt og dialog med ledelsen og personalet er ofte viktig for å se til at den du er verge for har det omsorgsnivå og får den bistand som han eller hun har behov for.

13.4 NAV

NAV skal bidra til sosial og økonomisk trygghet, blant annet gjennom ulike trygdeordninger. NAV står for utbetaling av månedlige offentlige trygde- og pensjonsytelser.

Du bør ta kontakt med det lokale NAV-kontor for å få utbetalt trygd/pensjon til vergekonto, slik at du har midler til å dekke utgiftene til den du er verge for.

NAV er også riktig instans for søknad om ulike tilleggsytelser, for eksempel grunn- og hjelpestønad.

NAV Sosiale tjenester har ansvar for å yte økonomisk sosialhjelp, gi økonomisk rådgivning og gjeldsrådgivning, samt sørge for midlertidig botilbud til akutt bostedsløse.

Sosiale tjenester bidrar med råd og veiledning for å løse eller forebygge sosiale problemer. Dersom de selv kan gi slik hjelp, skal de så vidt mulig sørge for at andre gjør det. Hjelpen er gratis.

NAV Sosiale tjenester yter også økonomisk stønad til den som ikke selv kan sørge for sitt livsopphold gjennom arbeid, eller ved å gjøre gjeldende økonomiske rettigheter.

Boligkontoret behandler søknader om kommunal bolig og tildeler kommunale utleieboliger for personer som selv ikke har mulighet til å ivareta sitt boligbehov på det åpne boligmarkedet på grunn av alder, funksjonshemming eller av andre årsaker.

Boligkontoret administrerer også Husbankens bostøtteordning. Boligkontoret kan bistå med å søke om lån via Husbanken hvis den du er verge for skal kjøpe egen bolig og ikke får lån i bank.

Du kan finne mer om tjenestene på NAVs hjemmeside: www.nav.no eller ved å ringe 55 55 33 33.

13.5 Tingretten

Det kan være aktuelt med kontakt med tingretten dersom det er reist søksmål av eller mot personen du er verge for, eller det er aktuelt å begjære fratakelse av den rettslige handleevnen.

Tingretten (skifteretten) kommer du gjerne i kontakt med ved arv og skifte etter den du er verge for, eller han eller hun selv er arving, ved tvangsfullbyrdelse og gjeldsordninger. Tingretten utsteder skifteattest, som arvinger må ha for å kunne disponere over avdødes midler.

Hjemmeside: www.domstol.no Telefon: 73 56 70 00 (domstolsadministrasjonen), E-post: postmottak@domstoladministrasjonen.no

13.6 Skatteetaten

Skatteetaten er riktig instans for spørsmål om ligningen til den du er verge for. Skatteetaten mottar også spørsmål om skatt, melding om flytting, melding om arv m.m., og har ansvaret for folkeregisteret. Hjemmeside: www.skatteetaten.no

13.7 Private tjenesteleverandører

Det finnes en rekke private leverandører av tjenester til hjelpetrequende og pårørende.

De yter hjelp for tjenester utover hva det offentlige bidrar med, mot betaling. Pårørende kan dermed få avlastning i hverdagen, og den du er verge for kan få ekstra trivsel gjennom besøk av en fast person til avtalte tider. Det kan ordnes med turfølge, følge til lege og butikk, kafébesøk og teater, tilsyn, tilberedning av måltider, vask av klær, enkel husvask m.m.

Dersom det er aktuelt med tilleggstjenester anbefales det at vergen undersøker priser og hvilke tjenester som kan leveres. Det er viktig å legge vekt på hva den du er verge for selv ønsker.

13.8 Interesseorganisasjoner, frivillige aktører m.m.

Det finnes mange ulike foreninger og organisasjoner som kan kontaktes og som vil være til hjelp for den som har verge, pårørende og andre. Som eksempel kan nevnes:

Røde Kors: Hentet fra hjemmesiden www.rodekors.no: «Rundt om i landet finnes det flere tusen frivillige besøksvenner som besøker mennesker både i private hjem og på institusjoner. Besøksvennen og den som får besøk bestemmer sammen hva de skal gjøre; om det er å gå turer eller utføre andre sosiale aktiviteter - eller bare treffes for å prate. Den ukentlige kaffekoppen med en besøksvenn er en verdi som vanskelig lar seg beskrive eller måle. Besøksvennene lager også felles sosiale møteplasser som tilstelninger, turer, utflukter, trimgrupper og andre arrangementer.»

Vergeforeningen: for deg som er verge for enslige mindreårige flyktninger. E-post kan sendes til: post@vergeforeningen.no

GERIA: er Oslo kommunes ressurscenter for demens og alderspsykiatri. De samarbeider med fagmiljøer og interesseorganisasjoner innen demens og alderspsykiatri. Hjemmeside: www.geria.no

Pårørendeskolen: Pårørendeskolen har kurs og samtalegrupper m.m. for pårørende til de som har demens. Hjemmeside: www.bymisjon.no/parendeskolen

Det kan anbefales å ta en titt også på nettsiden www.eldreforeldre.no. Der finnes mange tips om helse, aktiv alderdom, hjelpemidler, arv, økonomi m.m.

14 Avslutning av oppdraget

14.1 Innledning

Dersom grunnlaget for oppnevningen faller bort, plikter fylkesmannen å oppheve vergemålet, jf. vergemålsloven § 63. Det vil kunne være aktuelt dersom den du er verge for får forbedret sin evne til selv å ivareta egne interesser, eller diagnosen bortfaller. Det mest vanlige er imidlertid at han eller hun avgår ved døden.

Dersom du ved avslutningen av oppdraget har krav på godtgjørelse eller utgiftsdekning, bør melding gis til fylkesmannen så snart som mulig, slik at kravet kan dekkes før midlene utbetales til den du har vært verge for eller dødsboet.

14.2 Bortfall av diagnose

Dersom tilstanden til personen med verge bedres, og det ikke lenger er behov for vergemål, skal vergemålet oppheves. På samme måte som diagnosen måtte dokumenteres ved opprettelse av vergemålet, må dokumentasjon på bedringen i helsetilstand fremlegges for fylkesmannen før det kan fattes vedtak om opphevelse av vergemålet.

14.3 Dødsfall

Dersom den du er verge for går bort, opphører ditt oppdrag på dødsdagen.

Arvinger og andre pårørende vil normalt sørge for begravelse, overta boet og foreta skifte. Dersom avdøde ikke har pårørende, vil vergen normalt som en del av etterarbeidet med oppdraget kontakte de nødvendige instanser.

Vergen oppfordres til å melde fra til tingretten om dødsfallet dersom arvingene ikke allerede har gjort dette, slik at dødsbo blir opprettet og skiftesak åpnet. Du må avklare med tingretten om det er ønskelig at du gjør mer, eksempelvis praktiske grep i forbindelse med begravelse. Tingretten vil ofte ønske en kort redegjørelse fra vergen for aktiva og passiva i dødsboet m.m..

Fylkesmannen vil etter dødsfallet forholde seg til den som er bemyndiget ved skifteattest/fullmakt når det gjelder betaling av begravelsekostnader o.l. og utbetaling av den avdødes midler forvaltet av fylkesmannen til arvingene.